

Doen meisjes het **slechter** bij gym dan jongens?

Sinds het verschijnen van het Basisdocument VO is er nauwelijks onderzoek gedaan naar de mate waarin de daarin beschreven deelnameniveaus door de leerlingen in de praktijk worden gerealiseerd. Reden voor SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, om zelf een kleinschalig onderzoek te doen naar de realisatie van de voorgestelde deelnameniveaus in de praktijk. Het volledige onderzoeksrapport: Deelnameniveaus bewegingsonderwijs onderbouw VO is te downloaden op www.bewegingsonderwijs.slo.nl.

Door: Ger van Mossel

SLO heeft de deelnameniveaus van elf kernactiviteiten in de onderbouw van drie Scholen voor het voortgezet onderwijs (VO) in kaart gebracht. Van de onderzochte leerlingen (n = 148) neemt 9% deel op zorgniveau, 45% op basis-, 33% op vervolgen en 12% gevorderd niveau. Dit komt overeen met de beoogde normverdeling van het basisdocument: 10%, 40%, 30%, 20%. Als de uitkomsten echter worden onderscheiden in meisjes en jongens, valt op dat de meisjes, vooral in de derde klas en bij spel, het slechter doen dan jongens. Dit zijn de belangrijkste resultaten uit dit onderzoek.

Aanleiding, vraagstelling en onderzoekopzet

SLO heeft in 2007 (1e druk) en 2012 (2e druk) samen met KVLO het *Basisdocument bewegingsonderwijs voor de onderbouw van het voortgezet*

In het BO nog geen verschil tussen jongens en meisjes.

onderwijs (Brouwer, Houthoff, Massink, Mooij, Van Mossel, Swinkels & Zonnenberg, 2012) uitgegeven als instrument voor de beoogde kwaliteit voor het bewegingsonderwijs in onderbouw vo. In het basisdocument zijn 22 leer- en ontwikkellijnen uitgewerkt in thema's en voorbeelden van kernactiviteiten met beschrijvingen van mogelijke deelnameniveaus van leerlingen. Dit onderzoek wil een antwoord geven op de volgende vragen:

- In hoeverre zijn de voorgestelde deelnameniveaus van het basisdocument vo realistisch beschreven in die zin dat deze haalbaar zijn in de praktijk? In het basisdocument vo wordt uitgegaan van de volgende normverdeling: 10% zorg, 40% basis, 30% vervolgen en 20% gevorderd.
- Hoe is de verdeling van de deelnameniveaus over meisjes en jongens? Hoe is die verdeling in de oriëntatie- en uitbouwperiode? Hoe is de verdeling tussen verschillende kernactiviteiten en activiteitgebieden?

»

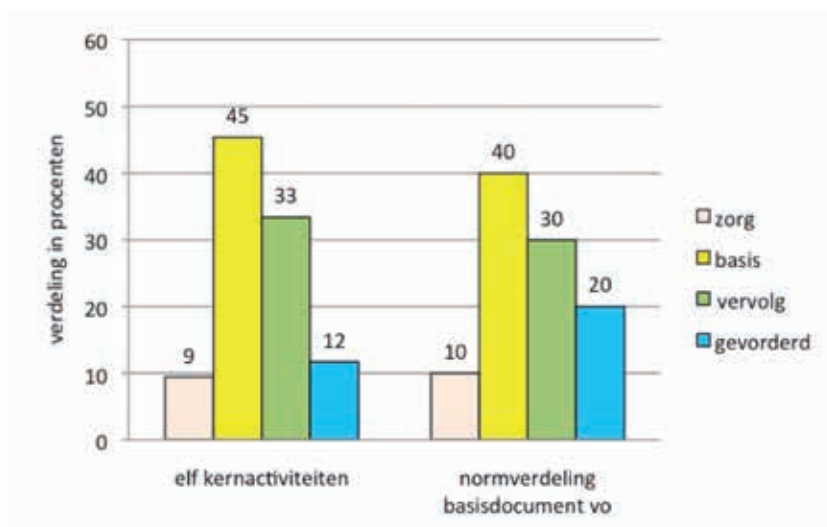
In dit onderzoek zijn de deelnameniveaus van elf kernactiviteiten uit het basisdocument vo beoordeeld. De kernactiviteiten zijn ijkpunten op de leerlijnen zwaaien en springen (turnen), werpen (atletiek), spelen met inblijven en uitmaken en doelspelen (spel). De kernactiviteiten in de oriëntatieperiode waren: speerwerpen, hurkwendsprong, strekhangzwaaien, go-go-tikkertje, voetbal en basketbal. De kernactiviteiten in de uitbouwperiode waren: discuswerpen, toesteloverslag, basketbal en handbal. Twee kernactiviteiten, de hurkwendsprong (in de oriëntatieperiode) en basketbal (in de oriëntatie- en uitbouwperiode) zijn bij twee verschillende klassen beoordeeld.

Er is gewerkt met een beoordelingspanel van tien observanten: acht docenten LO van de drie betrokken scholen en twee leerplanontwikkelaars bewegingsonderwijs & sport van SLO. Drie docenten van het beoordelingspanel gaven les aan de onderzochte klassen, de andere vijf docenten waren collega's uit de vaksectie. Iedere observant heeft alle leerlingen van de eigen school én die van de andere scholen beoordeeld.

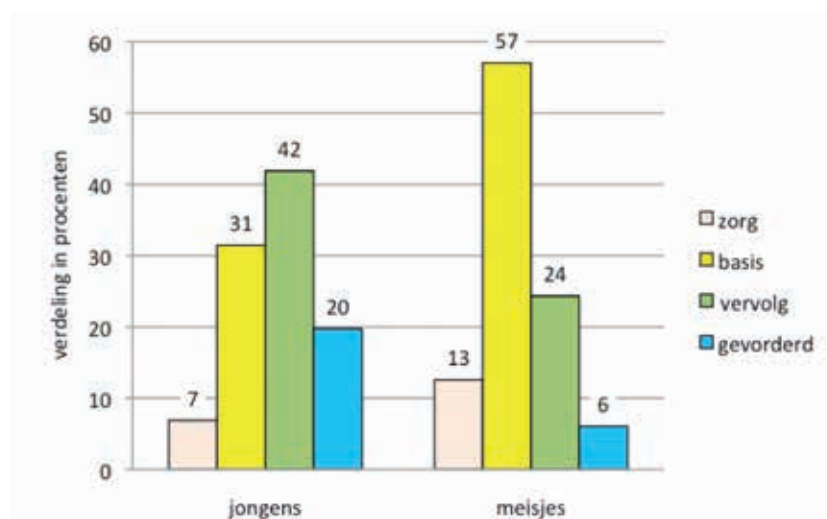
In totaal zijn 148 leerlingen beoordeeld. De leerlingen zaten in zes klassen van drie verschillende scholen waarin alle onderwijsniveaus, vmbo, havo en vwo, zijn vertegenwoordigd. Vier klassen zaten in de oriëntatieperiode (eind leerjaar 1 en begin leerjaar 2) en twee klassen in de uitbouwperiode (begin en eind leerjaar 3). Bij alle klassen zijn steeds twee kernactiviteiten beoordeeld, met uitzondering van één eerste klas waar één kernactiviteit is beoordeeld.

De leerlingen zijn op beeld vastgelegd en vervolgens door het panel beoordeeld. Dit heeft geresulteerd in 2750 beoordelingen over elf kernactiviteiten. De eindbeoordelingen z(org), b(asis), v(ervolg) en g(evorderd) zijn omgezet tot numerieke of absolute scores: respectievelijk 0, 1, 2 en 3. Voor iedere leerling is bij de betreffende kernactiviteit op basis van de gemiddelde score van de tien observanten het deelnameniveau bepaald: zorg, basis, vervolg en gevorderd. De scheidslijn voor zorg was van 0 tot 0,5, voor basis van 0,5 tot 1,5, voor vervolg van 1,5 tot 2,5 en voor gevorderd van 2,5 tot 3. Vervolgens is voor iedere kernactiviteit de verdeling over de gehele klas in procenten vastgesteld. Daarna is de gemiddelde verdeling over alle kernactiviteiten, per type activiteit (atletiek-turnen versus spel), voor jongens en meisjes en voor de oriëntatie- en uitbouwperiode bepaald.

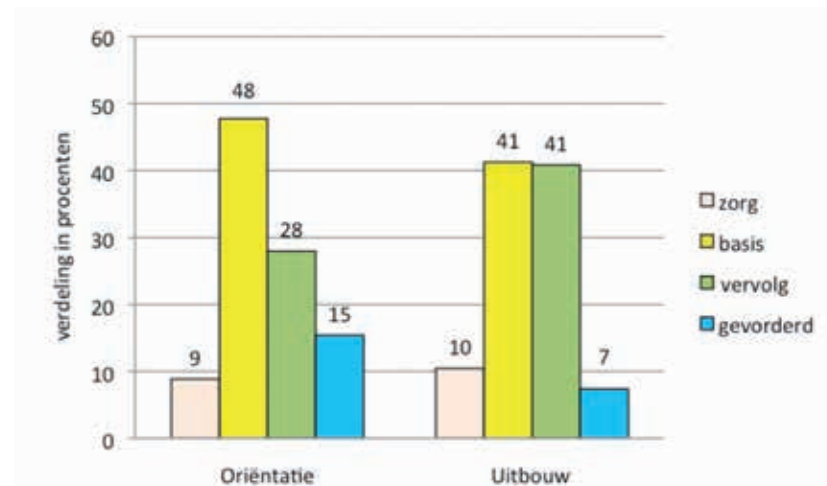
Tijdens de lesopnames droegen de leerlingen een

Figuur 1. Verdeling van deelnameniveaus van alle leerlingen (n = 148) in procenten over elf kernactiviteiten (atletiek, turnen en spel) en de normverdeling in basisdocument vo

Figuur 2. Verdeling van deelnameniveaus van jongens (n = 69) en meisjes (n = 79) in procenten over elf kernactiviteiten (atletiek, turnen en spel)

Figuur 3. Verdeling van deelnameniveaus van alle leerlingen (n = 148) in procenten over zes kernactiviteiten in de oriëntatieperiode en vier kernactiviteiten in de uitbouwperiode

hesje met een nummer. Bij de atletiek- en turnactiviteiten kregen de leerlingen twee pogingen die vanaf twee verschillende cameraposities zijn gefilmd. Bij spel zijn opnames gemaakt in één of twee speelrondes van tien minuten. De beschrijvingen van de deelnameniveaus in het basisdocument worden als maatstaf voor de beoordeling. In dit artikel staat een voorbeeld van de kernactiviteit speerwerpen in de oriëntatieperiode uit het basisdocument van (Brouwer et al., 2012). Binnen het beoordelingspanel was grote overeenstemming over de beoordelingen, de resultaten geven een betrouwbaar beeld.

Resultaten

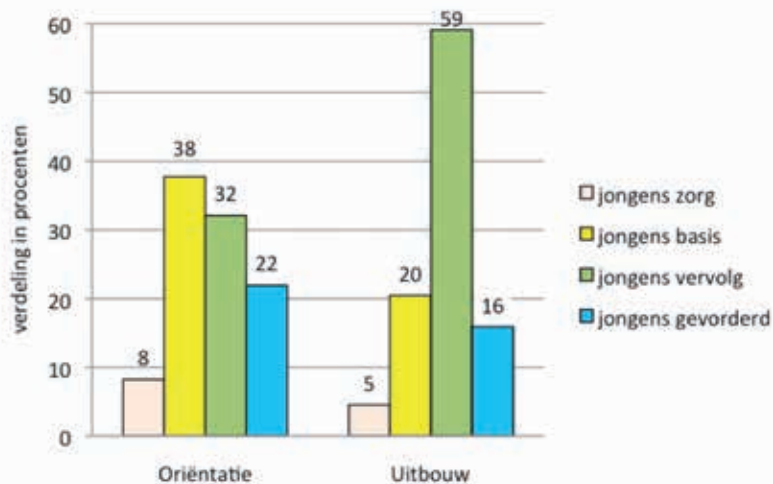
Verdeling van de deelnameniveaus

Op de betrokken scholen komt de gemiddelde verdeling van de deelnameniveaus over elf kernactiviteiten grotendeels overeen met de normverdeling van het basisdocument van: 10-40-30-20% (zie figuur 1). De leerlingen nemen iets vaker deel op basisniveau en op vervolgniveau dan volgens de normverdeling. Wel zijn er grote verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens nemen vaker deel op vervolgniveau dan meisjes en meisjes nemen vaker deel op basisniveau dan jongens (zie figuur 2). Ook zijn er verschillen op gevorderd niveau: 20% van de jongens neemt deel op gevorderd niveau en 7% van de meisjes. Dat komt overeen met twee à drie jongens en één meisje per klas op gevorderd niveau. Ook nemen meisjes vaker deel op zorgniveau dan jongens (7%), dat zijn gemiddeld bijna twee meisjes en bijna één jongen per klas.

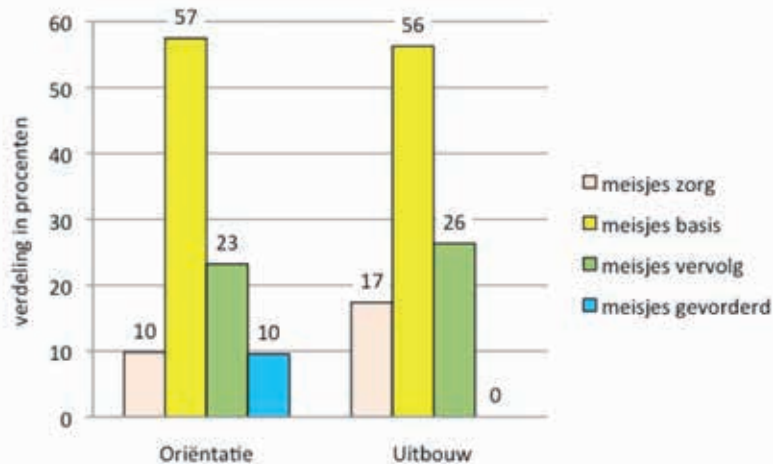
Verdeling over de oriëntatie- en uitbouwperiode

Ook zijn er verschillen in de verdeling tussen de oriëntatie- en uitbouwperiode. In de oriëntatieperiode zitten er meer leerlingen op basisniveau en minder leerlingen op gevorderd niveau dan de normverdeling van het basisdocument (zie figuur 3). De verdeling bij de jongens komt bijna overeen met die van de normverdeling (zie figuur 4). Echter bij de meisjes neemt 55% deel op basisniveau en slechts 24% op vervolgniveau en 10% op gevorderd niveau (zie figuur 5).

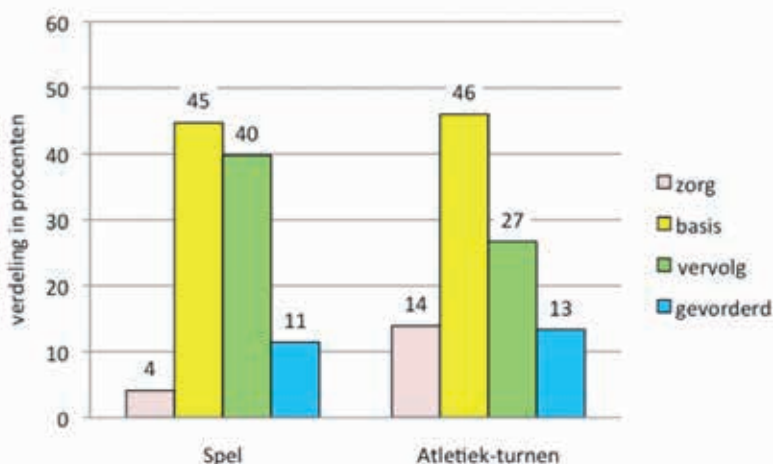
Vooraf in de uitbouwperiode worden de verschillen tussen jongens en meisjes groter. In de uitbouwperiode neemt 59% van de jongens deel op vervolgniveau (zie figuur 4). Van de meisjes neemt zowel in de oriëntatie- als uitbouwperiode een kwart deel op vervolgniveau. In de oriëntatieperiode neemt 10% van de meisjes deel op gevorderd niveau en in de uitbouwperiode geen enkel meisje. Slechts een paar meisjes werden bij een enkele kernactiviteit door

Figuur 4. Verdeling van deelnameniveaus van jongens (n = 69) in procenten over zes kernactiviteiten in de oriëntatieperiode en vier kernactiviteiten in de uitbouwperiode

Figuur 5. Verdeling van deelnameniveaus van meisjes (n = 79) in procenten over zes kernactiviteiten in de oriëntatieperiode en vier kernactiviteiten in de uitbouwperiode

Figuur 6. Verdeling van deelnameniveaus van alle leerlingen (N= 148) in procenten over vijf kernactiviteiten spel en vijf kernactiviteiten atletiek-turnen

Contact:

g.van.mossel@slo.nl

een observant op gevorderd niveau beoordeeld. Op zorgniveau neemt het aantal meisjes toe, van 9% in de oriëntatieperiode naar 17% in de uitbouwperiode. In dit onderzoek is maar liefst een kwart van de meisjes bij discusswerpen, toesteloverslag en basketbal beoordeeld op zorgniveau.

Verdeling over de activiteitsgebieden

Bij spel neemt 40% van de leerlingen deel op vervolgniveau (zie figuur 6). Ruim de helft van de jongens (zie figuur 7) en slechts een kwart van de meisjes neemt bij spel deel op vervolgniveau (zie figuur 8). Meisjes nemen bij spel vooral deel op basisniveau. Een vijfde van de jongens, dat zijn twee tot drie jongens per klas, neemt bij spel deel op gevorderd niveau. Bij spel neemt slechts één meisje per klas deel op gevorderd niveau. Jongens worden bij spel ruim boven de normverdeling beoordeeld, meisjes ruim daaronder.

Bij atletiek-turnen neemt 13% van de leerlingen, dat zijn drie à vier leerlingen per klas, deel op zorgniveau (zie figuur 6). Dat is veel meer dan die ene zorg-leerling per klas bij spel. 16% van de jongens (zie figuur 7) en 11% van de meisjes (zie figuur 8) neemt bij atletiek-turnen deel op gevorderd niveau. Bij atletiek-turnen zijn de verschillen tussen jongens en meisjes minder groot dan bij spel.

Conclusie en discussie

Hieronder geven we antwoord op de onderzoeksvragen. We sluiten het artikel af met een korte discussie.

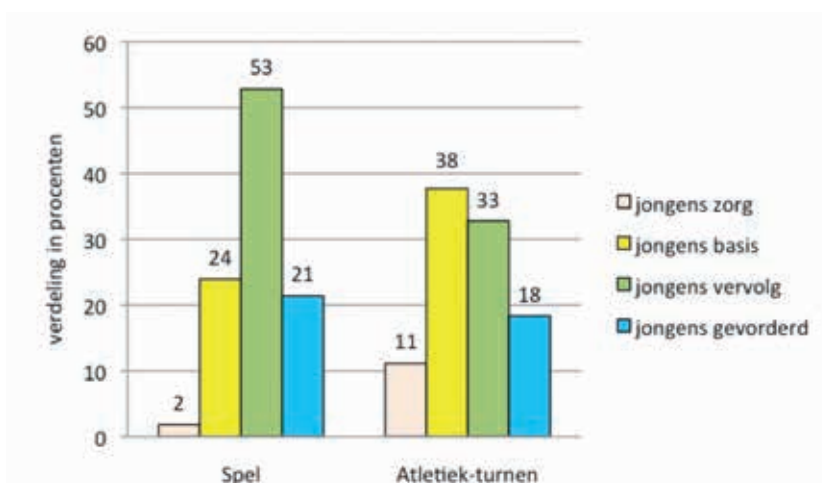
- In hoeverre zijn de voorgestelde deelnameniveaus van het basisdocument vo (10% zorg, 40% basis, 30% vervolg en 20% gevorderd) realistisch beschreven in die zin dat deze haalbaar zijn in de praktijk? In dit onderzoek bij drie scholen worden de beoogde deelnameniveaus van het basisdocument vo gerealiseerd. De gemiddelde verdeling van de deelnameniveaus over de elf kernactiviteiten is 9% zorg, 45% basis, 33% vervolg en 12% gevorderd.
- Hoe is de verdeling over meisjes en jongens? Hoe is de verdeling in de oriëntatie- en uitbouwperiode? Hoe is de verdeling tussen verschillende kernactiviteiten en activiteitsgebieden? Er zijn grote verschillen tussen jongens (n = 69) en meisjes (n = 79). Bij bijna alle kernactiviteiten worden de jongens hoger beoordeeld dan de meisjes, en dan vooral in de uitbouwperiode en bij spel. De beoogde deelnameniveaus van het basisdocument vo worden bij meisjes onvoldoende gerealiseerd.

Voor de verschillen tussen jongens en meisjes en tussen de oriëntatie- en uitbouwperiode werpen een aantal discussievragen op voor de vakwereld.

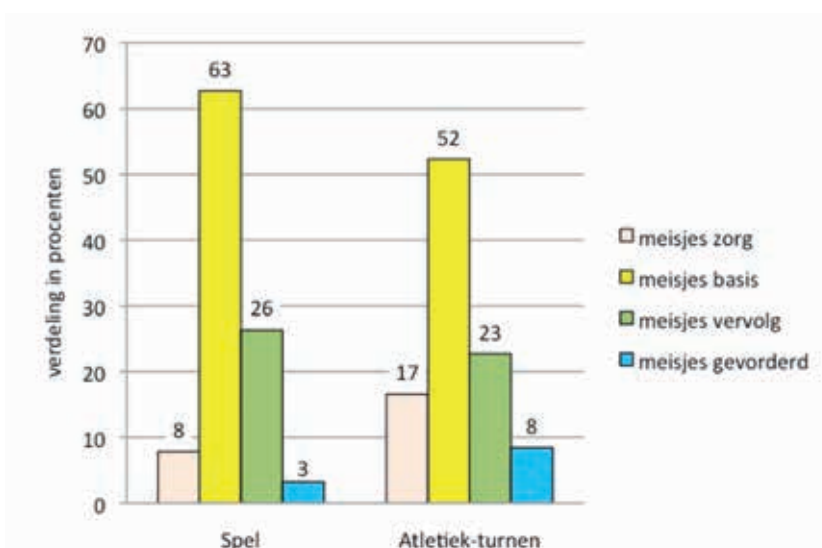
Een discussiepunt is of de beoogde kwaliteit bij meisjes in de uitbouwperiode en bij spel niet te hoog gegrepen is. Vragen die daarbij kunnen worden gesteld, zijn: Kijken docenten niet te veel door een 'jongens-bril'? Zou het wenselijk zijn om aparte deelnameniveaus voor jongens en meisjes te hanteren? Richt het bewegingsonderwijs zich wel in voldoende mate op de ontwikkeling en interesse van meisjes? Worden de deelnamemogelijkheden van meisjes, in het bijzonder in de uitbouwperiode en bij spel, voldoende gewaarborgd? Een methodisch-didactische vervolgvraag is: hoe kunnen we het bewegingsonderwijs beter laten aansluiten bij de deelnamemogelijkheden en de beweegvraag van meisjes?

De leerlingen zijn beoordeeld aan de hand van de beschrijvingen van de deelnameniveaus van het basisdocument vo. Niet duidelijk is wat leidend was bij de beoordeling van de observant: de beschrijvingen, het 'timmermansoog' van de docent zelf of een combinatie daarvan. Een valideringsonderzoek is nodig om inzicht te krijgen in 'wat' de docenten nou precies hebben beoordeeld.

Het beoordelen van alleen kernactiviteiten van atletiek, turnen en spel is niet dekkend voor het gehele programma bewegen en sport. Naast deze activiteiten zouden ook bewegen op muziek, zelfverdediging en actuele activiteiten moeten worden meegenomen bij de beoor-

Figuur 8. Verdeling van deelnameniveaus van meisjes (n = 79) in procenten over vijf kernactiviteiten spel en vijf kernactiviteiten atletiek-turnen

Figuur 7. Verdeling van deelnameniveaus van jongens (n = 69) in procenten over vijf kernactiviteiten spel en vijf kernactiviteiten atletiek-turnen

deling van de deelnameniveaus. Wellicht zien we dat meisjes dan hoger worden beoordeeld dan jongens. In dit onderzoek zijn de deelnameniveaus beoordeeld bij twee klassen van drie scholen VO. Dat is niet representatief voor het bewegingsonderwijs in Nederland. Bovendien is slechts één kernactiviteit, de hurkwendsprong, bij twee verschillende scholen beoordeeld. Uit de resultaten blijkt dat de deelnameniveaus bij deze twee klassen behoorlijk verschillen. Voor een betrouwbaarder beeld is het wenselijk dat dezelfde kernactiviteiten bij meerdere scholen worden beoordeeld. Ten slotte, in dit kleinschalige onderzoek zijn de deelnameniveaus beoordeeld aan

de hand van videobeelden, door een beoordelingspanel dat bekend is daarmee te werken in hun schoolpraktijk. De vraag is of ook andere docenten zo kijken naar het bewegen van hun leerlingen en daarmee bewust zijn van de gerealiseerde leerresultaten van hun leerlingen. Het onderzoek is een eerste aanzet tot een beter kwaliteitsbewustzijn van docenten en een fundamentele overdenking van hun lesgeefpraktijk.. ◀

Literatuur

Brouwer, B., Houthoff, D., Massink, M., Mooij, C., Mossel, G. van, Swinkels, E., & Zonnenberg, A. (2012). *Basisdocument bewegingsonderwijs voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs*. Zeist: Jan Luitingfonds.

Mossel, G. van (2014). *Deelnameniveaus bewegingsonderwijs onderbouw vo*. Enschede: SLO. Binnengehaald 1 september 2015, van www.bewegingsonderwijs.slo.nl.

• Speerwerpen (buiten)

Arrangement

- speren van 600 gram;
- groot grasveld (minimaal 50 bij 50 m);
- pilonnen om de afwerpplaats en wachtplek te markeren;
- afstand tussen de afwerpplaatsen is drie meter;
- wachters zes meter achter de afwerpplaats.

Opdracht

Werp de speer vanuit stand, zodanig dat deze ruim door de lucht zweeft en met de punt in de grond landt.

Fase	Basis	Vervolg	Gevorderd	Zorg
Hanteren	Staat ingedraaid en houdt de speer zodanig vast dat deze dicht langs het lichaam schuin omhoog en in de werprichting wijst	Leunt achterwaarts en haalt speer ver van achter vandaan	Greep en beginhouding zijn zodanig dat er een spanningsboog ontstaat die wordt gebruikt bij het werpen	Greep en beginhouding zijn zodanig dat de speer niet in de werprichting en/of niet schuin omhoog wijst
Afwerpen	Werpt de speer enigszins vlak of steil met weinig versnelling van de werparm af Raakt speer matig	Werpt de speer met behoorlijke versnelling van de werparm naar schuin omhoog af Raakt speer behoorlijk	Werpt de speer met veel versnelling in de werparm naar schuin omhoog af Raakt speer goed	Werpt de speer zonder versnelling van de werparm te vlak of te steil af Raakt speer slecht
Zweven	Speer zweeft met vlakke boog met enige rotatie in baan van de worp	Speer zweeft met ruime boog in baan van de worp	Speer zweeft met zeer ruime boog in baan van de worp	Speer zweeft niet of nauwelijks en draait om breedte-/diepte-as
Landen	Speer landt binnen de gestelde richting, soms met de punt in de grond en meestal weggedraaid van het verlengde van de werpbaan	Speer landt binnen de gestelde richting, regelmatig met punt in de grond en enigszins weggedraaid van het verlengde van de werpbaan	Speer landt binnen de gestelde richting, meestal met punt in de grond in het verlengde van de werkbaan	Speer landt snel, niet met de punt in de grond en over een kleine afstand

Voorbeeld van de kernactiviteit speerwerpen in de oriëntatieperiode uit het basisdocument vo (Brouwer et al., 2012).